

Villkor för förtroendevalda

ERSÄTTNINGS- OCH ARBETSVILLKOR FÖR FÖRTROENDEVALDA I
KOMMUNER, LANDSTING OCH REGIONER

Förord

Att individer har möjlighet och vill engagera sig i den lokala politiken genom förtroendeuppdrag är en central förutsättning för värandet av en god lokal demokrati. Villkoren för förtroendeuppdraget kan vara en avgörande faktor för om den enskilde individen har möjlighet att engagera sig som förtroendevald. Därför är det viktigt att villkoren speglar de behov som finns lokalt för att skapa goda förutsättningar för ett vitalt lokalt engagemang genom förtroendeuppdrag. Utredningen ska också lämna förslag till hur antalet förtroendevalda som hoppar av sina uppdrag innan mandatperiodens slut kan minska.

Demokratiutredningen har därför tagit fram en enkät och tillsammans med SKL undersökt de förtroendevaldas villkor. En enkätundersökning har genomförts där samtliga kommuner, landsting och regioner har fått frågor om hur deras villkor för förtroendeuppdrag ser ut. Resultaten av undersökningen är sammanställda i denna rapport. Den kan förhoppningsvis utgöra ett kunskapsunderlag för fortsatta diskussioner om hur kommuner, landsting och regioner kan bidra till att skapa goda villkor för ett fortsatt vitalt engagemang genom politiska förtroendeuppdrag.

Stockholm i oktober 2015

Olle Wästberg
Utredare
2014 års Demokratiutredning

Lennart Hansson
Sektionschef
Demokrati och styrning

Innehåll

Inledning	5
Hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda.....	6
Ersättning- och arbetsvillkor för förtroendevalda	9
Sammanfattning	19

Inledning

2014 års Demokratiutredning har tagit fram en enkät och tillsammans med SKL undersökt aktuella ersättnings- och arbetsvillkor för de förtroendevalda i Sveriges kommuner, landsting och regioner.

En enkät till samtliga kommuner landsting och regioner skickades ut i februari 2015 (svarsfrekvens 92 %). I den här rapporten presenteras en sammanställning av resultatet från den enkäten. Syftet med undersökningen är att uppdatera kunskapen om och kartlägga villkoren för förtroendeuppdragen.

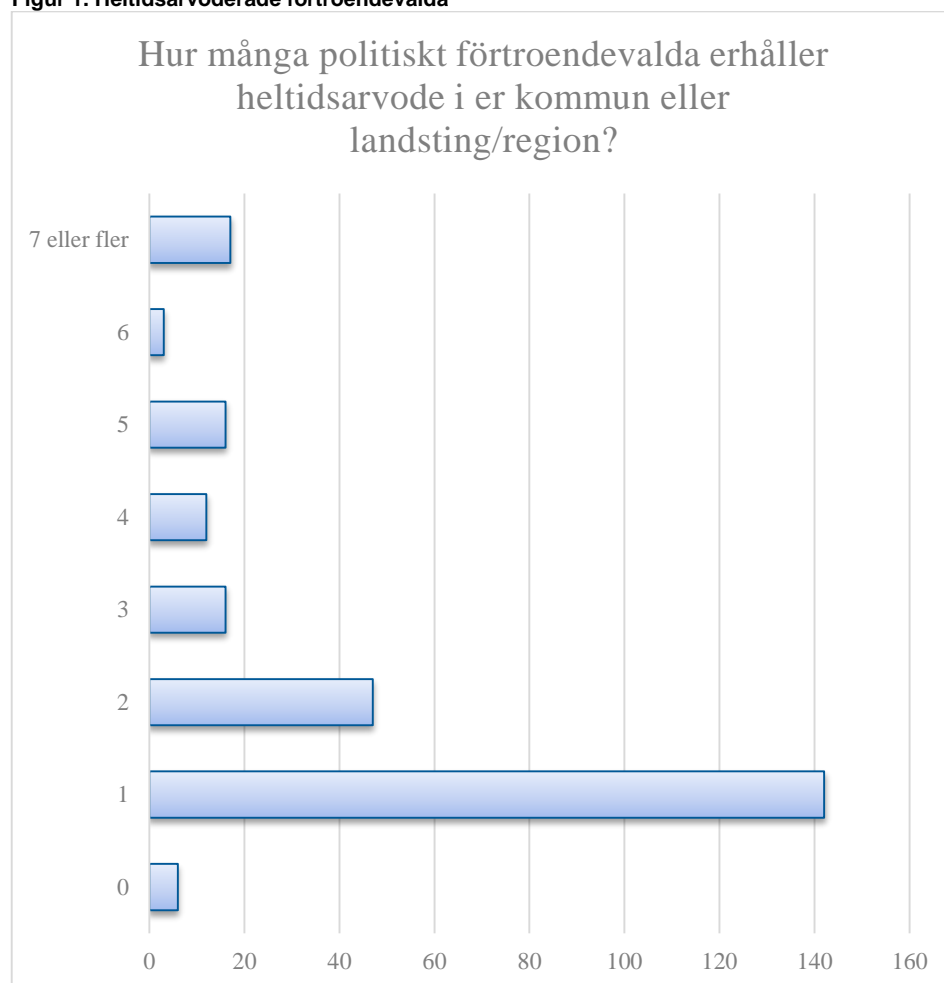
Vilka har svarat på enkäten? Av de totalt 283 svarande har 44 procent angett att de är cheftjänstemän. 56 procent anger att de är en annan typ av tjänsteman.

Hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda

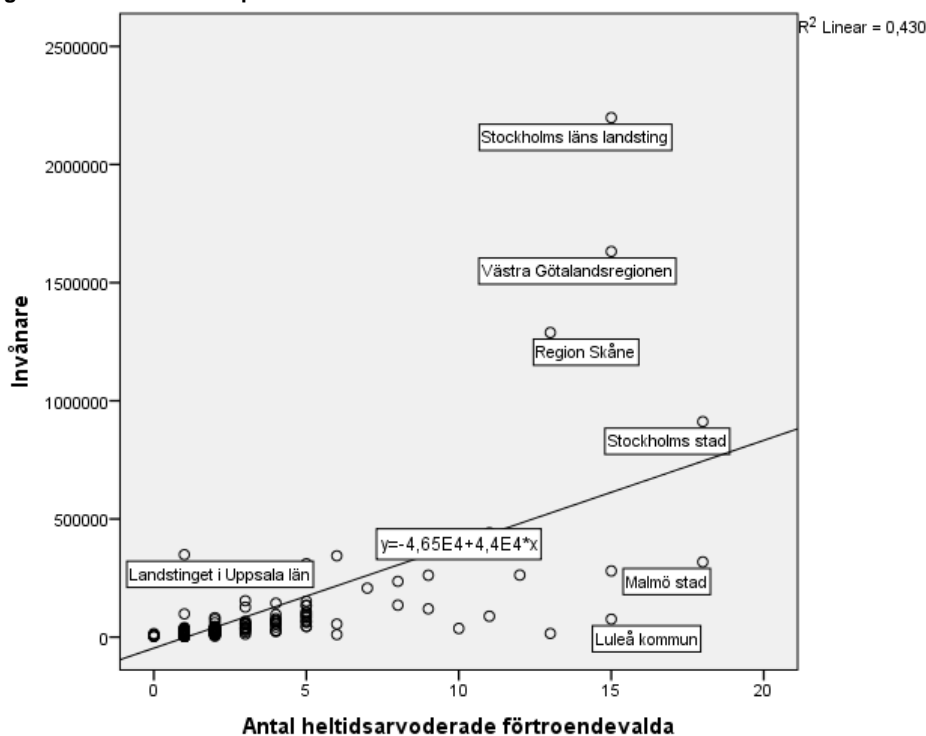
Ca hälften av kommunerna har inte mer än en heltidsarvoderad politiker. Bland de svarande är medelvärdet 2,1 heltidsarvoderade per kommun och 8,6 heltidsarvoderade per landsting/region.

Figur 1. Heltidsarvoderade förtroendevalda

Det finns ett samband mellan storlek på kommunen/landstinget/regionen och antalet heltidsarvoderade förtroendevalda. För varje heltidsarvoderad förtroendevald ökar kommunen/landstinget/regionen med i genomsnitt 44 000 personer. Sambandet kan illustreras med regressionsmodellen på nästa sida. De kommuner/landsting/regioner som ligger ovanför linjen har ett lägre förväntat antal heltidsarvoderade förtroendevalda i förhållande till invånarantalet och de som ligger under linjen har ett högre antal heltidsarvoderande förtroendevalda än det förväntade antalet. Totalt har 260 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 84 procent.

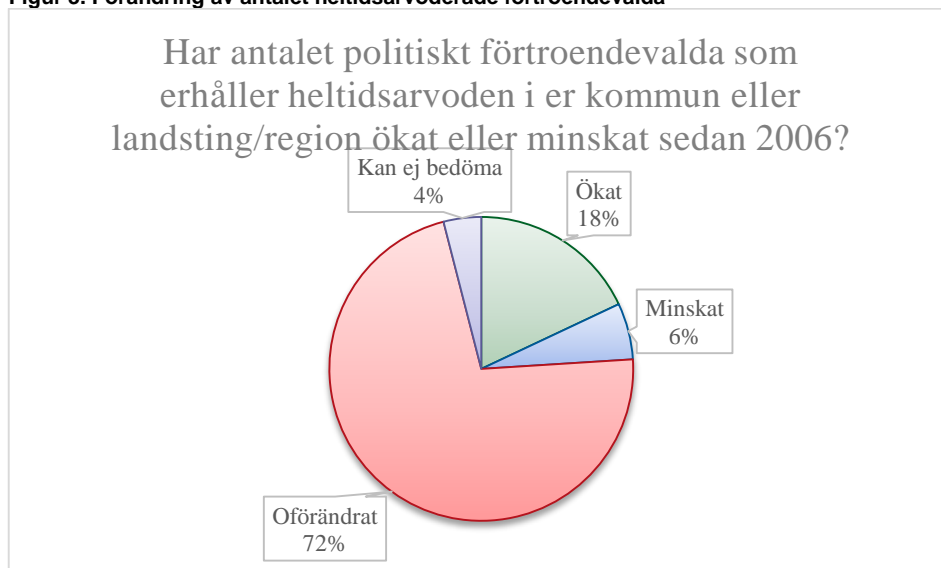
Figur 2. Förtroendevalda per invånare

Uppgifter om antal deltidsvoterade politiker i kommunerna/landstingen och regionerna har stora brister och kommer därför inte att redovisas. Deltidsarvode innebär minst 40 procent av normal arbetstid för en heltidstjänst.

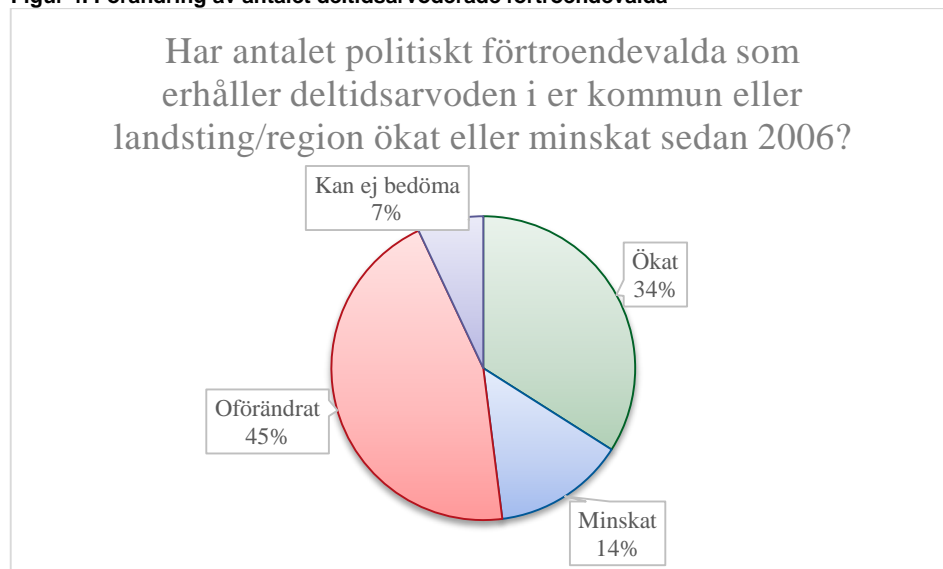
De flesta respondenter menar att antalet heltidsarvoderade förtroendevalda i kommunen/landstinget/regionen har varit oförändrat sedan 2006. 18 % menar att antalet heltidsarvoderade har ökat och sex procent menar att antalet har minskat. 4 procent anger att de inte kan bedöma utvecklingen. Totalt har 260 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 84 procent.

Figur 3. Förändring av antalet heltidsarvoderade förtroendevalda

Vad gäller deltidsarvoderade menar 45 procent att antalet är oförändrat sedan 2006. 34 procent menar att antalet deltidsarvoderade har ökat och 14 procent anger att antalet har minskat. Sju procent anger att de inte kan bedöma om antalet deltidsarvoderade förtroendevalda förändrats sedan 2006. Totalt har 242 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 78 procent.

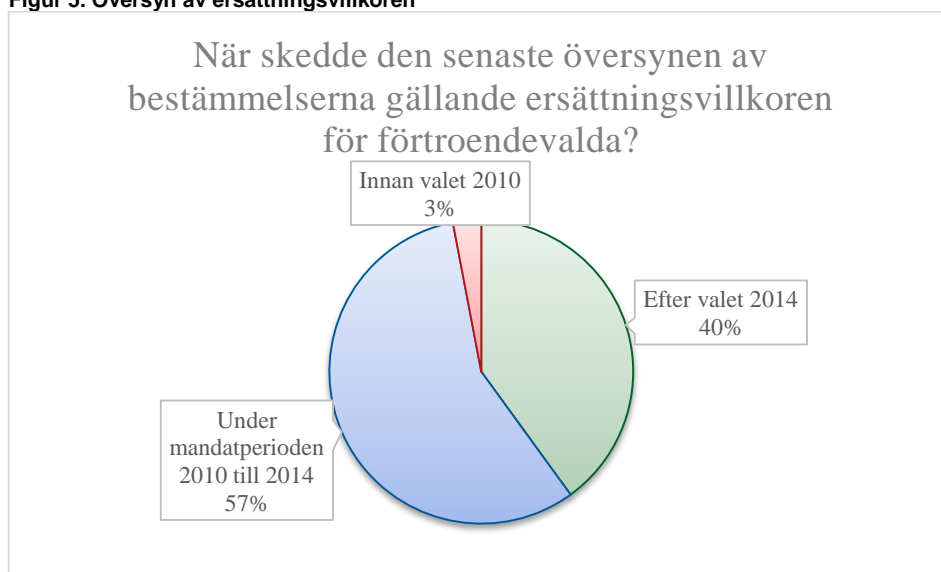
Figur 4. Förändring av antalet deltidsarvoderade förtroendevalda

Ersättning- och arbetsvillkor för förtroendevalda

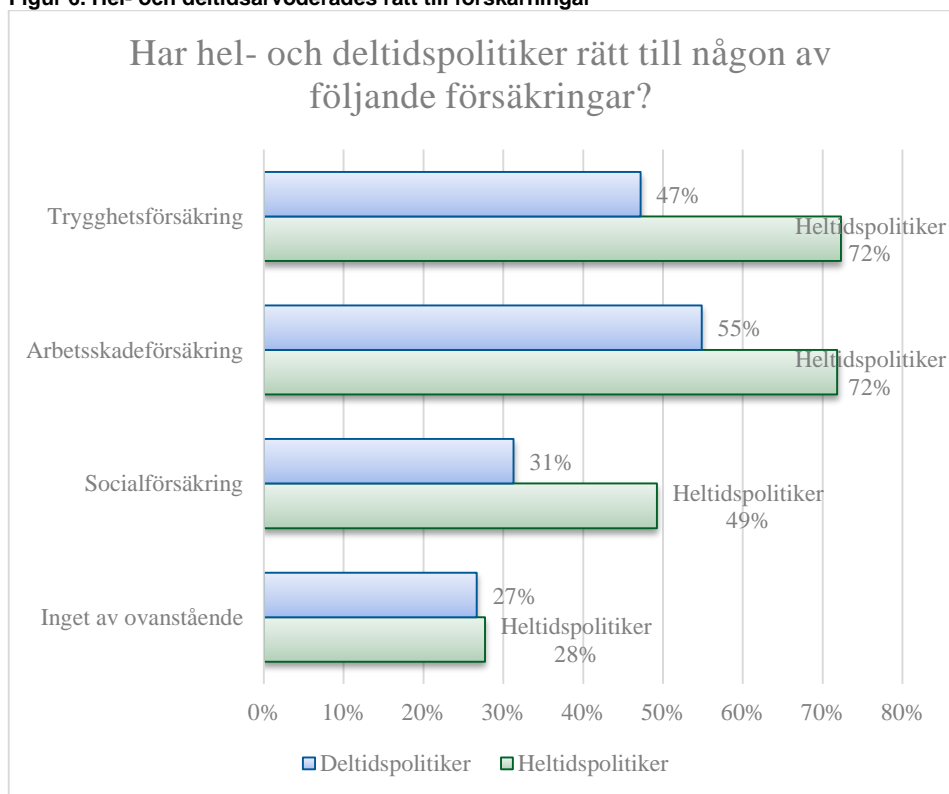
Varje kommun/landsting och region har själv hand om ersättningsvillkoren för sina förtroendevalda. Dessa bestämmelser förnyas med jämna mellanrum. 97 procent har sedan 2010 gjort en översyn av bestämmelserna gällande ersättningsvillkoren för förtroendevalda. 40 procent anger (i april 2015) att de gjorde sin senaste översyn efter valet 2014. Totalt har 284 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 92 procent.

Figur 5. Översyn av ersättningsvillkoren

En fråga ställdes om huruvida hel- och deltidspolitiker har rätt till olika försäkringar. Förtroendevaldas rätt till olika försäkringar illustreras i diagrammet nedan. Heltidspolitiker har generellt rätt till fler försäkringar jämfört med deltidspolitiker. Totalt har 195 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 63 procent.

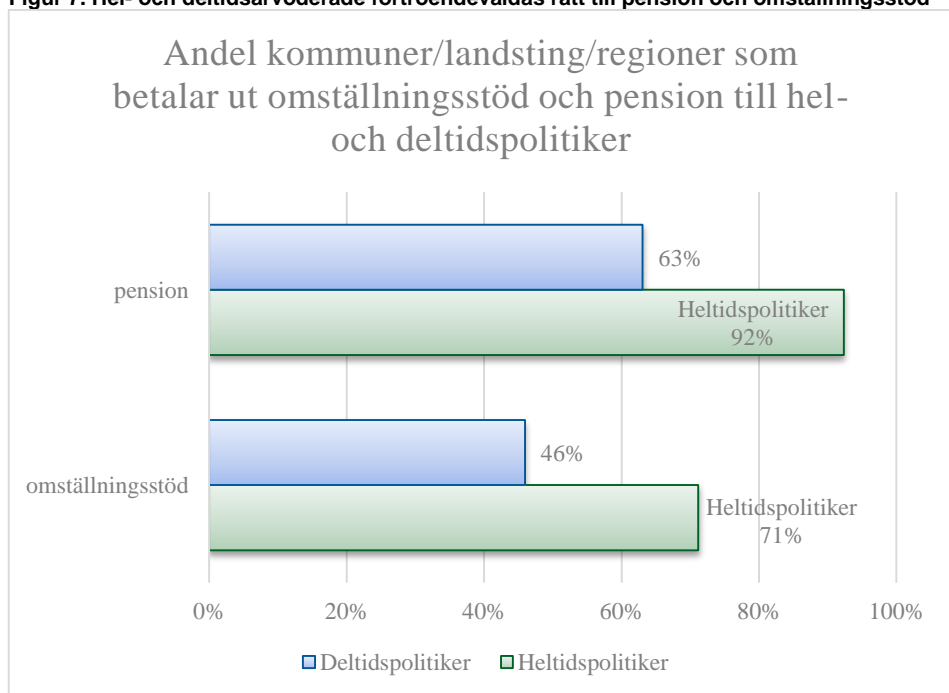
Figur 6. Hel- och deltidarvoderades rätt till försäkringar

Huruvida kommunen eller landstinget/regionen betalar ut omställningsstöd och pension för hel- och deltidspolitiker illustreras i följande diagram.

Heltidspolitiker har i högre utsträckning rätt till pension och omställningsstöd jämfört med deltidspolitiker. Totalt har 222 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 72 procent.

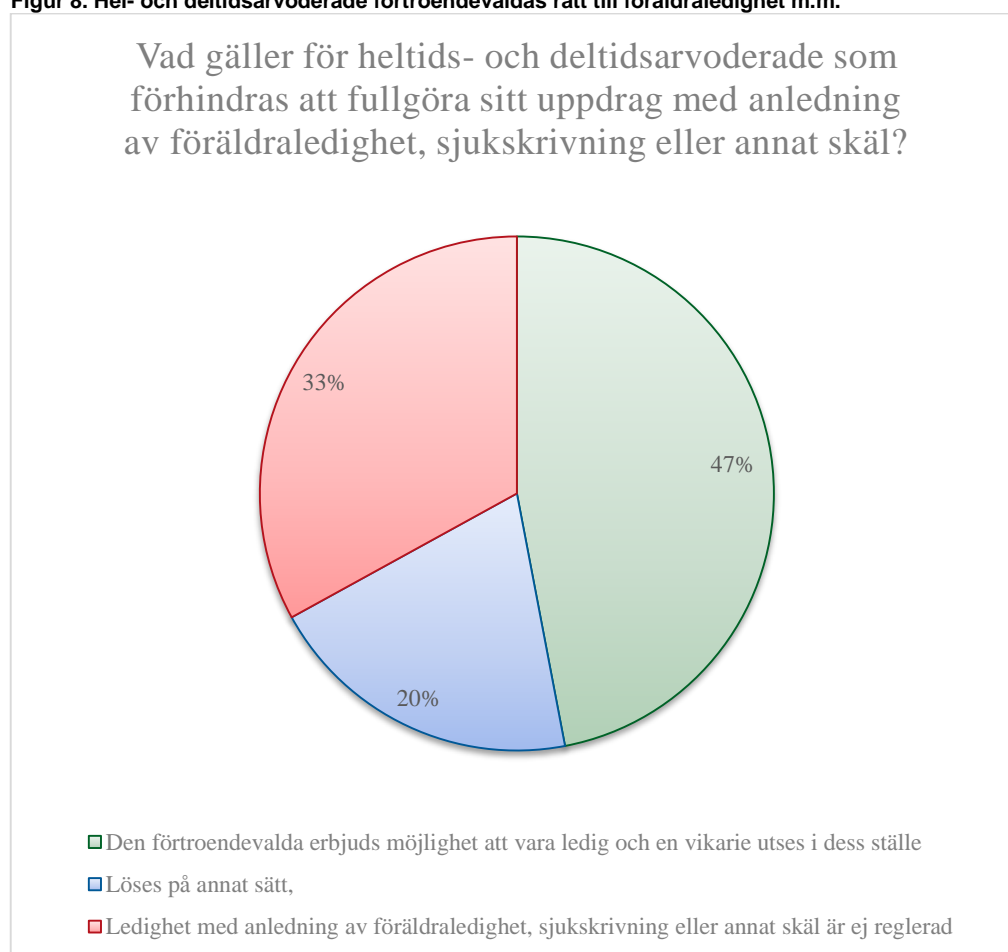
Figur 7. Hel- och deltidarvoderade förtroendevaldas rätt till pension och omställningsstöd

Nära hälften av kommunerna/landstingen/regionerna erbjuder hel- och deltidarvoderade förtroendevalda som förhindras att fullgöra sitt uppdrag med

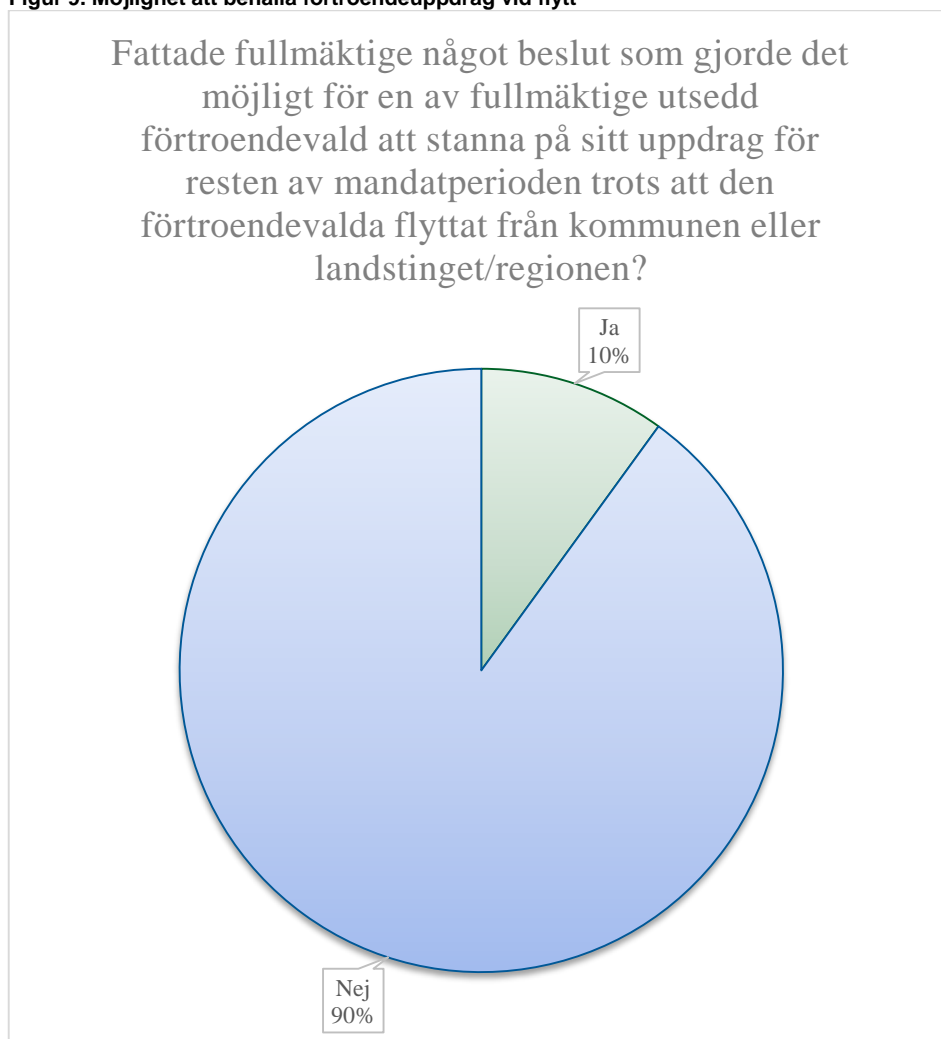
anledning av föräldraledighet, sjukskrivning eller annat skäl, möjligheten att vara ledig och en vikarie utses i dess ställe. En tredjedel av respondenterna uppger att ledighet med anledning av föräldraledighet, sjukskrivning eller andra skäl inte är reglerat och 20 procent uppger att det löses på annat sätt. Bland dessa svar återfinns i huvudsak tre kategorier av exempel: (1) att den förtroendevaldes arvode minskar, (2) att ett beslut om vad som ska hända fattas av styrelsen, (3) eller att den förtroendevalde behandlas enligt samma regler som andra anställda i kommunen/landstinget/regionen. Totalt har 258 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar 83 procents svarsfrekvens.

Figur 8. Hel- och deltidsarvoderade förtroendevaldas rätt till föräldraledighet m.m.

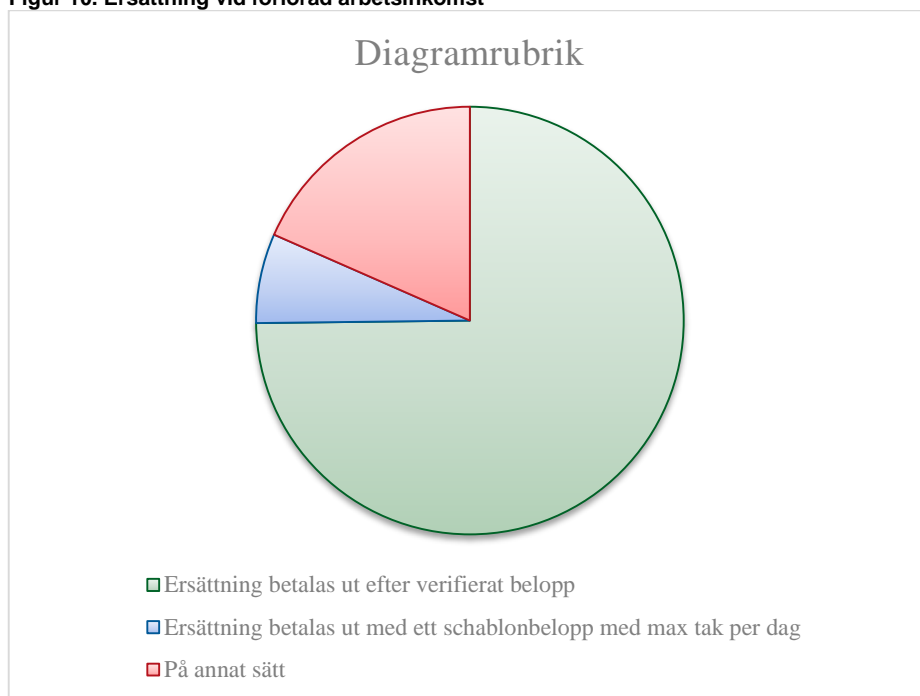
10 procent av de svarande uppger att fullmäktige under mandatperioden 2010-2014 fattat ett beslut som möjliggör för en förtroendevald – utsedd av fullmäktige – att stanna på sitt uppdrag för resten av mandatperioden trots att den förtroendevalda flyttat från kommunen eller landstinget/regionen. De resterande respondenterna uppger att ett sådant beslut inte har fattats vilket innebär att en förtroendevald som flyttar från kommunen, landstinget eller regionen måste avsäga sig sitt uppdrag. Totalt har 265 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 85 procent.

Figur 9. Möjlighet att behålla förtroendeuppdrag vid flytt

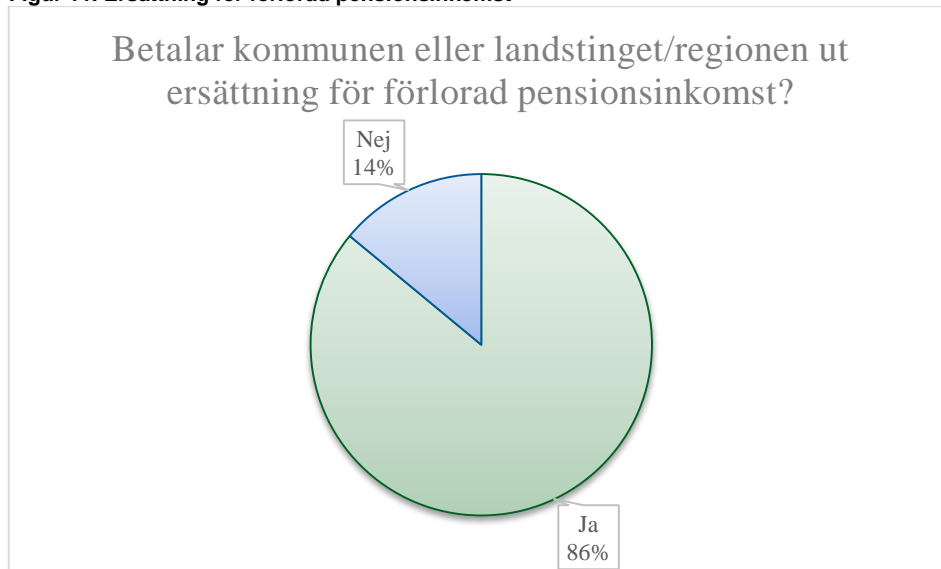
75 procent anger att kommunen/landstinget/regionen ersätter förtroendevalda som går miste om arbetsinkomst på grund av sitt politiska uppdrag efter ett verifierat belopp, i sju procent med ett schablonbelopp med max-gräns per dag och i 18 procent på annat sätt. Inom den sistnämnda kategorin återfinns fritextsvar som nästan uteslutande beskriver att ersättningen antingen är ett verifierat belopp eller ett schablonbelopp med max-gräns. I flera fall tillämpas båda dessa typer av ersättning. Totalt har 266 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 86 procent.

Figur 10. Ersättning vid förlorad arbetsinkomst

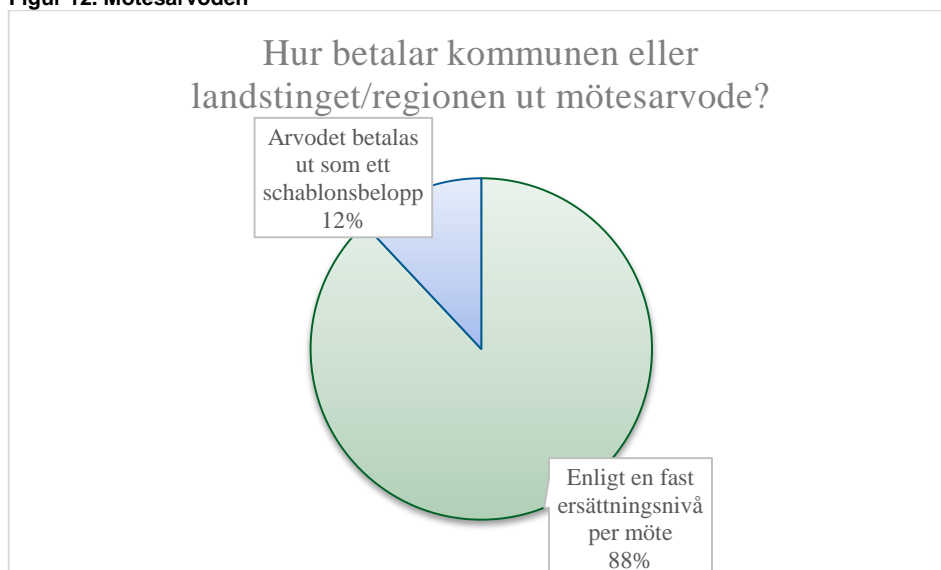
De allra flesta, 86 procent av de svarande, betalar ut ersättning för förlorad pensionsinkomst. 14 procent anger att de inte gör det. Totalt har 263 respondenter svarat på frågan vilket innebär en svarsfrekvens på 85 procent.

Figur 11. Ersättning för förlorad pensionsinkomst

En stor majoritet, 88 procent av kommuner, landsting/regioner betalar ut mötesarvode enligt en fast ersättningsnivå per möte. 12 procent betalar ut arvode som ett schablonbelopp. Totalt har 256 respondenter svarat på frågan vilket motsvarar en svarsfrekvens på 83 procent.

Figur 12. Mötesarvoden

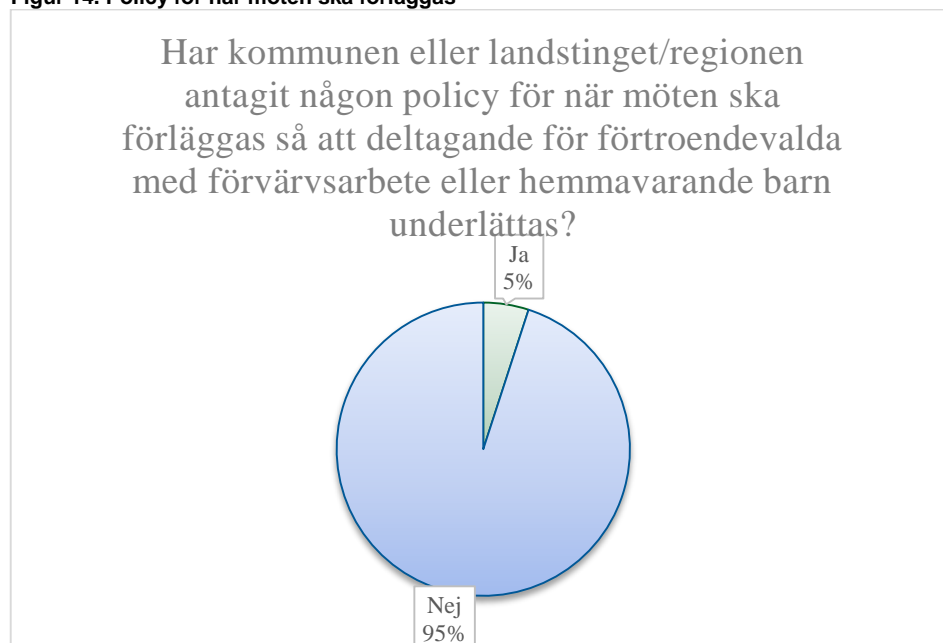
De flesta respondenter (83 %) bedömer att det aldrig eller mycket sällan hände att kommunen/landstinget/regionen gav ersättning för tillsyn av barn under den senaste mandatperioden. 12 procent menar att det var ganska sällan förekommande och endast en procent anger att det var ganska vanligt. Fyra procent menar att de inte kan bedöma hur vanligt förekommande detta var under den förra mandatperioden. Totalt har 264 respondenter, eller 85 procent av de tillfrågade svarat på frågan.

Figur 13. Ersättning för tillsyn av barn

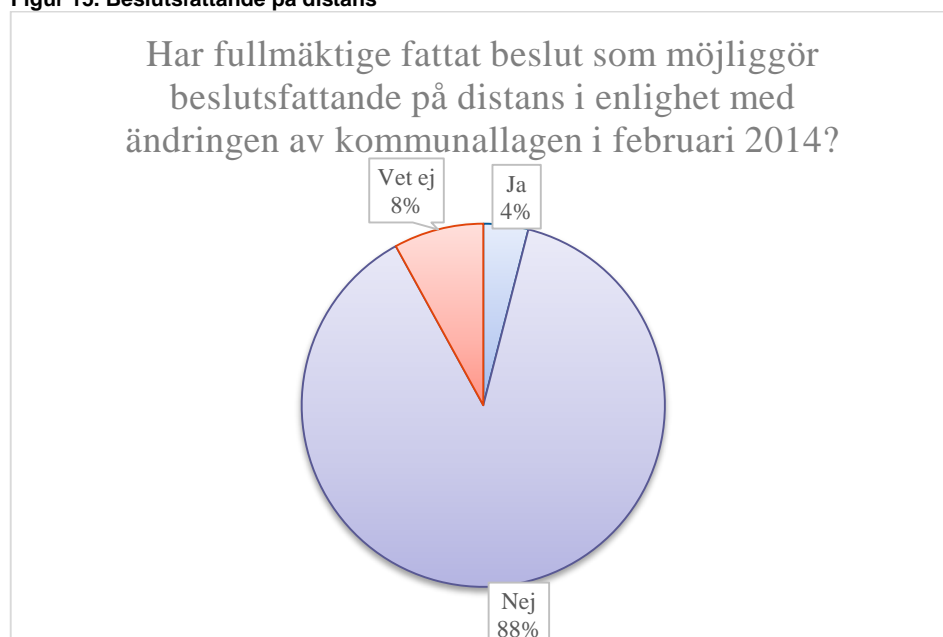
95 procent av kommunerna/landstingen och regionerna har antagit en policy för när möten ska förläggas så att deltagande för förtroendevalda med förvärvsarbete eller hemmavarande barn underlättas. 263 respondenter har svarat på frågan vilket innebär en svarsfrekvens på 85 procent.

Figur 14. Policy för när möten ska förläggas

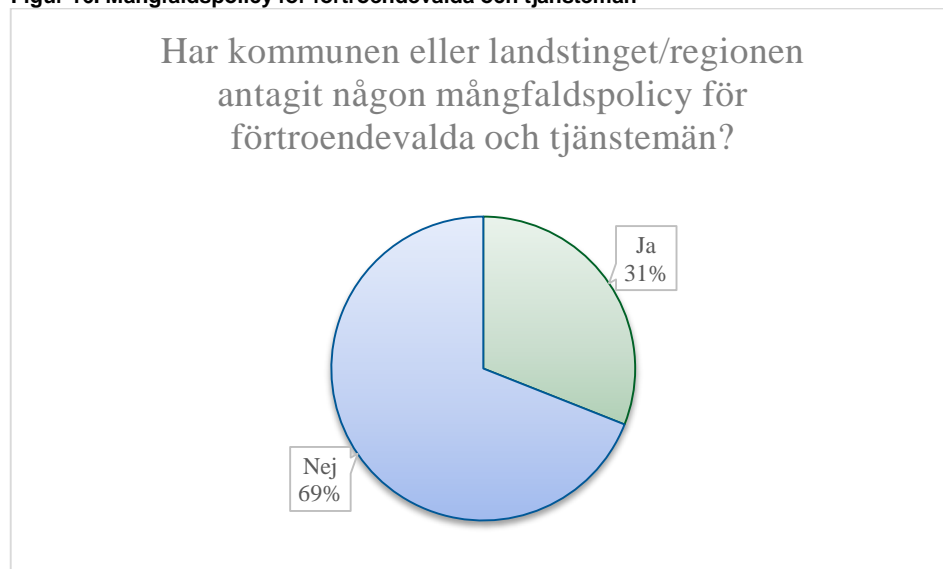
Endast fyra procent av respondenterna uppger att de har fattat beslut som möjliggör beslutsfattande på distans. Det är i huvudsak kommuner och landsting där kommunikationerna försvårar deltagande. 88 procent uppger att de inte har infört möjlighet till beslutsfattande på distans och åtta procent vet inte. Totalt har 263 respondenter svarat på frågan vilket innebär en svarsfrekvens som motsvarar 85 procent av de tillfrågade.

Figur 15. Beslutsfattande på distans

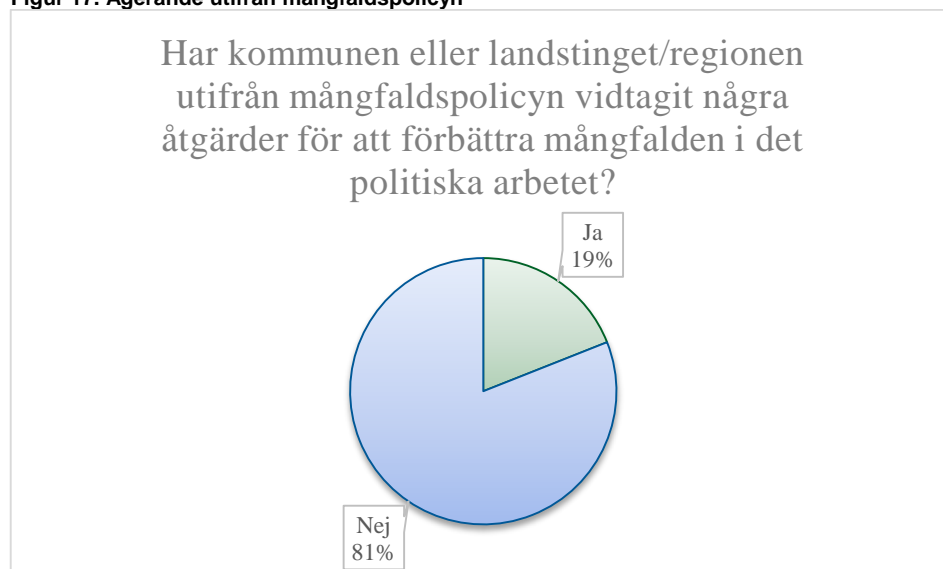
På frågan om kommunen eller landstinget/regionen antagit någon mångfaldspolicy för förtroendevalda och tjänstemän svarar 69 procent nej och 31 procent ja. Svarsfrekvensen är 84 procent vilket motsvarar 261 svar.

Figur 16. Mångfaldspolicy för förtroendevalda och tjänstemän

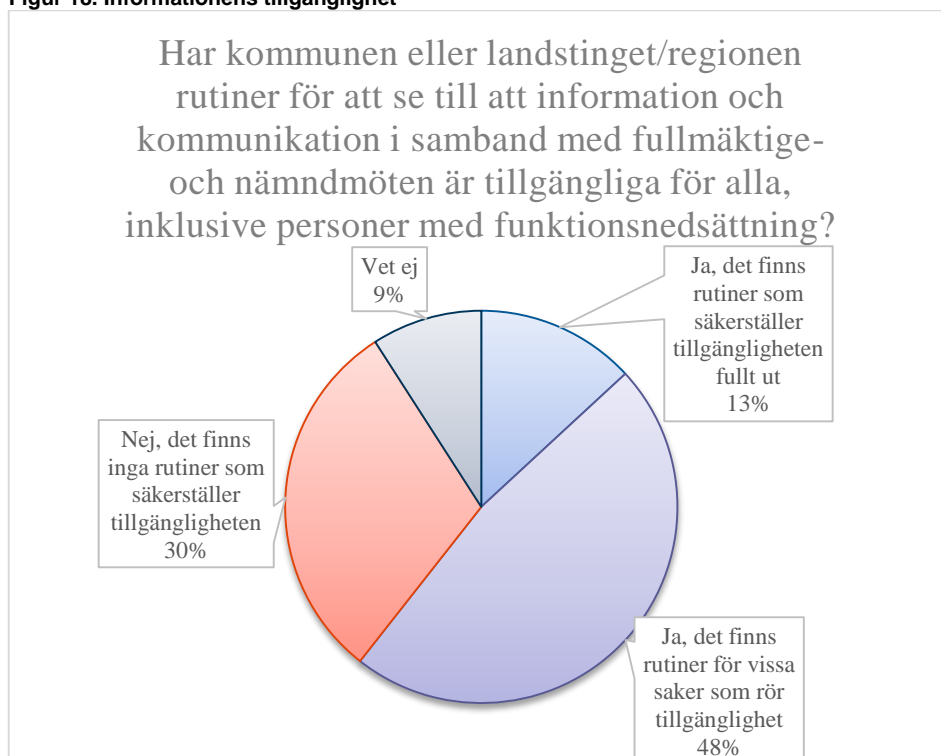
Av de 77 kommuner/landsting/regioner som har en mångfaldspolicy för förtroendevalda och tjänstemän har 19 procent vidtagit åtgärder för att förbättra mångfalden. Respondenterna har även fått möjlighet att kommentera på frågan och där framgår att de flesta policys rör tjänstepersoner och inte förtroendevalda. Vissa har dock haft utbildningsinsatser riktade mot politiker.

Figur 17. Agerande utifrån mångfaldspolicyn

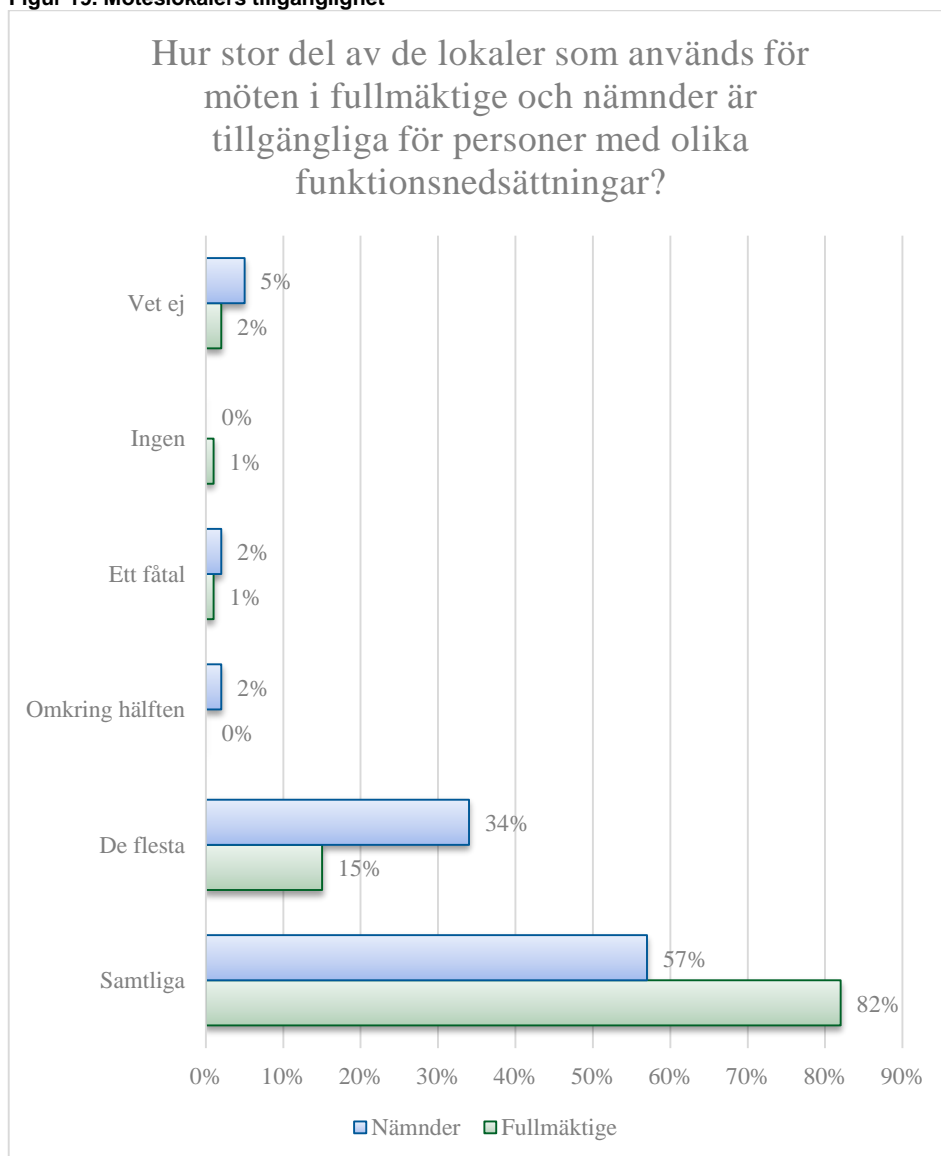
Endast 19 procent av respondenterna menar att de har rutiner som säkerställer tillgängligheten fullt ut i samband med fullmäktige- och nämndsmöten. 48 procent anger att det finns rutiner för vissa saker som rör tillgänglighet, 9 procent vet inte och 30 procent svarar att det inte finns några rutiner som säkerställer tillgängligheten. Totalt har 179 respondenter svarat på frågan, vilket motsvarar en svarsfrekvens på 58 procent.

Figur 18. Informationens tillgänglighet

82 procent av de totalt 263 svarande uppger att samtliga fullmäktigelokaler är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. Motsvarande siffra för nämnderna är 57 procent. 15 procent uppger att de flesta lokaler som används för fullmäktigesammanträden är tillgängliga för personer med funktionsnedsättningar. Motsvarande siffra för nämnderna är 34 procent. Det är endast en procent som anger att inga fullmäktigelokaler är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

Figur 19. Möteslokalers tillgänglighet

Sammanfattning

Nedan sammanfattas utvalda delar av rapporten i punktform.

- Totalt sett har andelen hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda enligt respondenternas bedömning ökat marginellt sedan 2006. Samtidigt anger tre fjärdedelar av de svarande att andelen hel- och deltidsarvoderade förtroendevalda sedan 2006 har varit oförändrad.
- Heltidsarvoderade förtroendevalda har generellt bättre ersättningsvillkor jämfört med deltidsarvoderade.
- I en tredjedel av kommunerna/landstingen/regionerna finns ingen särskild reglering då en förtroendevald på grund av föräldraledighet, sjukskrivning eller annan anledning inte kan fullfölja sitt uppdrag som förtroendevald.
- 14 procent betalar inte ut ersättning till förtroendevalda för förlorad arbetsinkomst i samband med förtroendeuppdrag.
- Fyra procent har fattat ett beslut som möjliggör deltagande i sammanträden på distans. Dessa är främst glesbygdskommuner och kommuner med en stor skärgård.
- Drygt 80 procent anger att samtliga fullmäktigesammanträdeslokaler är tillgängliga för personer med olika funktionsnedsättningar. För nämndssammanträdeslokaler är motsvarande siffra 57 procent.

Villkor för förtroendevalda

ERSÄTTNINGS- OCH ARBETSVILLKOR FÖR FÖRTROENDEVALDA I KOMMUNER, LANDSTING OCH REGIONER

2014 års Demokratiutredning har tagit fram en enkät och tillsammans med SKL undersökt aktuella ersättnings- och arbetsvillkor för de förtroendevalda i Sveriges kommuner, landsting och regioner.

För mer information om 2014 års Demokratiutredning se
www.demokratiutredningen.info

Upplysningar om innehållet
Lena, Langlet, lena.langlet@skl.se

© Sveriges Kommuner och Landsting, 2015
ISBN: 978-91-7585-265-2
Text: Fredrik Carlsson

Beställ eller ladda ner på webbutik.skl.se. ISBN 978-91-7585-265-2

Sveriges
Kommuner
och Landsting

2014 ÅRS
DEMOKRATIUTREDNING
Delaktighet och jämlikt inflytande

Post: 118 82 Stockholm
Besök: Hornsgatan 20
Telefon: 08-452 70 00
www.skl.se